

Список використаних джерел

1. Ростовський О. Я. Взаємозв'язок різних видів мистецтва на уроках музики. К. : Освіта, 1991. 98 с.
2. Крижанівська Т. І. Методика комплексного розвитку художньої культури молодших школярів на уроках музики. Рівне : РДГУ, 2001. 108 с.

Ващук Олеся Петрівна

д.ю.н., професор

голова *Ради молодих учених при Міністерстві освіти і науки України*

м. Київ, Україна

МИСТЕЦТВО, ЩО НАРОДЖУЄТЬСЯ У ВОГНІ: ВПЛИВ ВІЙНИ НА КУЛЬТУРУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

«Коли гримлять гармати, митці не мовчать. Вони кричать, співають, малюють, розповідають - аби вижити, аби бути почутими»

Повномасштабна війна, розв'язана російською федерацією проти України у 2022 році, змінила все – від карт геополітики до маршрутів евакуації, від способу мовчати до способу творити. Українська культура, здавалося б, мала б відійти на другий план, поступившись місцем обороні, волонтерам і зброї. Але сталося протилежне: війна стала каталізатором, що пробудив і прискорив потужні культурні процеси, перетворивши мистецтво на зброю, на щит, на терапію, на документ. Цей текст – спроба розповісти, як у найтемніші часи народжується світло культури. Про те, як українці переосмислюють свою ідентичність через мистецтво, як нові форми оповіді та символіки піднімаються з руїн, як світ уперше почав говорити про Україну не лише як про об'єкт новин, а як про суб'єкт культури.

1. Культура ідентичності: коли мистецтво стає голосом народу. Війна активізувала національну самоідентифікацію так, як це не вдавалося мирним реформам. Культура перестала бути «фоновою музикою» і стала центральною розмовою про те, хто ми є. Українська мова знову набула статусу маркера спротиву. Мистецтво почало промовляти гучніше, чіткіше, глибше.

У візуальному мистецтві – вибух патріотичних образів, переосмислення фольклору та вишиванки. У літературі – хвиля воєнної поезії, мемуаристики, художніх рефлексій. У кіно – документальні стрічки про Маріуполь, Бучу, Ірпінь, які вже не потребують додаткових пояснень [1]. Там, де раніше звучала фраза «а яка різниця», тепер – усвідомлене «це наше». Мистецтво стало способом самовизначення, способом сказати собі й світу: «Я – українець. І я чиню спротив».

Музей «Нескорених» у Стрию – це унікальний простір пам'яті та спротиву, створений у 2022 році під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Його експозиція сформована з воєнних трофеїв, привезених бійцями батальйону «Карпатська Січ», і включає зброю, екіпірування, уламки техніки, особисті речі військових та окупантів, а також фотографії та інші артефакти [2].

2. Нові форми: від стрит-арту до цифрового протесту. Багато форм сучасного українського мистецтва буквально народилися на руїнах. Стіни розбомблених будівель стали полотнами. Стрит-арт, який завжди був мистецтвом маргінального голосу, тепер став голосом народу. Наприклад, мурали з жінками-військовими, з уламками реального бою в текстурах, з гаслами, що перетворилися на мантри виживання: «Бачу ціль - не бачу перешкод», «Світло перемаже темряву» [3].

Цифрові платформи стали новими галереями. Замість виставкових залів - Instagram, TikTok, NFT-колекції. Мистецтво оцифровується, зберігається в хмарі, поширюється у вигляді мемів, відео, цифрових картин. Проєкт «Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO)» об'єднав понад 1 500 міжнародних

волонтерів, які працюють над цифровим збереженням української культурної спадщини. З моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну, SUCHO зберегла понад 5 000 вебсайтів та 50 терабайтів даних, включаючи архіви музеїв, бібліотек та інших культурних установ [4].

Українське мистецтво перестає бути «камерним». Воно стало публічним, масовим і мобільним. Воно шукає не досконалості, а правди.

3. Україна у фокусі світу: культурна дипломатія та визнання. До 2022 року імідж України на міжнародній культурній мапі був дещо розмитим. Зараз – це чіткий образ країни, що чинить опір й творить. Виступи українських оркестрів у Берліні, виставки воєнного мистецтва в Лондоні, поезія Сергія Жадана у рекомендаціях The New York Times [5], пісня «Stefania» Kalush Orchestra, що виграла «Євробачення» [6] в серці Європи - усе це говорить про нову культурну суб'єктність.

Митці стали амбасадорами, а виставки – посольствами. Культурна дипломатія стала інструментом, через який Україна говорить про себе без перекручень, без «інтерпретацій», напругу. Більше того, саме через культуру іноземні глядачі починають емпатувати, а отже – діяти: розуміти, донатити, тиснути на політиків, підтримувати санкції.

4. Традиція онлайн: архіви, музеї та нові ритуали пам'яті. Під час війни ми навчилися втрачати – людей, міста, будинки. Але саме ця втрата породила новий потяг до збереження. Онлайн-музеї війни, цифрові архіви, віртуальні екскурсії зруйнованими вулицями стали відповіддю на страх небуття.

Виставка «Нескорена нація» зібрала цифрові свідчення культурного спротиву – фотографії, об'єкти, історії [7]. Віртуальна виставка «Уроки війни» [8], фотодобірка зруйнованих храмів [9], знищення Благовіщенського храму в Бахмуті [10] дають можливість побачити зруйновані святині, церкви, школи. Це нові форми ритуалів: ми не тільки ховаємо й згадуємо, ми фіксуємо.

Також переосмислюються свята, календарі пам'яті. День незалежності – не лише про 1991 рік, а й про кожну людину, яка бореться сьогодні. Великдень – не тільки про воскресіння Христа, а й про надію на воскресіння України.

5. Мистецтво, яке пам'ятає. Митці стали літописцями. Скульптори перетворюють уламки ракет на інсталяції. Фотографи, як Євген Малолетка, знімають те, що стане доказом на міжнародному трибуналі [11]. Письменники, як Артем Чех чи Вікторія Амеліна, пишуть так, що ці тексти залишаються в пам'яті, як шрами – болючі, але потрібні.

Серед потужних мистецьких ініціатив, які документують війну та дають голос постраждалим, варто відзначити проєкт «Artists Support Ukraine» – платформу, яка об'єднує українських та міжнародних митців задля збору коштів, організації виставок і створення антивоєнного мистецтва [12]. Також важливим є медіаархів «DocuDays UA: War Archive», де збираються документальні свідчення та мистецькі рефлексії війни в Україні [13]. Вони не просто фіксують події – вони творять нову культурну мову, де кожен уламок стає словом, кожна тиша – реченням, кожен спогад – візуальною метафорою. Вони зцілюють, але не забувають.

Висновок: культура – це життя, яке не вдалося знищити рф. Коли почалася війна, багато хто сказав: «Нам не до культури». Але саме культура – і є життя. У кожному вишитому рушнику, у кожній збереженій пісні, у кожному вірші, написаному в бомбосховищі, є доказ того, що ми не тільки виживаємо, а й перемагаємо. Мистецтво, яке народжується у вогні, не слабке й не зламне. Воно – загартоване. Воно пам'ятає. Воно творить нову Україну. І ця культура вже не про «що було», а про «що буде далі» - з нами, у нас і для світу.

Список використаних джерел

1. ТОП-5 фільмів про повномасштабну війну у БІГ-регіоні. 2023. URL: <https://big.informator.ua/uk/2023/12/11/top-5-filmiv-pro-povnomasshtabnu-vijnu-u-big-regioni/>

2. Музей «Нескорених». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Музей_«Нескорених»
3. Намалюю тобі Україну: ТОП муралів, що нагадують світові про підтримку українців. 2023. URL: <https://rubryka.com/article/murals-in-support-of-ukrainians/>
4. Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. URL: <http://www.sucho.org>
5. Українська книга викликала фурор в США: «Те, чим ми живемо, те, заради чого вмираємо». 2025. URL: <https://politeka.net/uk/news/society/948283-ukrainskaja-kniga-proizvela-furor-v-ssha-to-chem-my-zhivem-to-radi-chego-umiraem>
6. Україна перемогла на Євробаченні-2022 — Kalush Orchestra зайняли перше місце. 2022. URL: <https://eurovision.ua/3728-ukrayina-peremogla-na-jevrobachenni-2022-kalush-orchestra-zajnyaly-pershe-misce/>
7. У столиці відкрилася виставка «Нескорена нація» — представлено експонати від часів Трипільської культури до сучасності. 2022. URL: <https://suspilne.media/kyiv/278894-u-stolici-vidkrilasa-vistavka-neskorena-nacia-predstavleno-eksponati-vid-casiv-tripilskoi-kulturi-do-sucasnosti/>
8. Віртуальна фотовідеовиставка «Уроки війни» (освіта України під час російсько-української війни). 2023. URL: <https://pmu.in.ua/actual-info/lessons-of-war>
9. Українські храми. Зруйновані війною РФ проти України. 2022. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4463038-ukrainski-khramy-zruinovani-viinoui-rf-proty-ukrainy>
10. У Бахмуті знищено Благовіщенський храм УПЦ (фото, відео). 2023. URL: <https://andriyivska-tserkva.kiev.ua/video/u-bahmuti-znyshheno-blagovishhenskyj-hram-upcz-foto-video/>
11. Evgeniy Maloletka. Instagram. URL: <https://www.instagram.com/evgenymaloletka/?hl=en>

12. Artists support Ukraine. URL: <https://artistsupportukraine.today>

13. DocuDays UA: War Archive. URL: <https://docudays.ua/eng/2024/program/arkhiv-viyni/>.

Гаврилович Сергій Миколайович

аспірант

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

м. Київ, Україна

havrylovych@gmail.com

АРТЕФАКТИ З УКРАЇНСЬКОГО ФРОНТУ

ЯК АРТОБ'ЄКТ З КУЛЬТУРОЛОГІЧНИМ КОНТЕКСТОМ

(НА ПРИКЛАДІ ІНСТАЛЯЦІЇ SENSITIVE CONTENT)

Важлива ознака феномену мистецтва – відображення у художньому творі як індивідуальних емоцій автора, так і колективної рефлексії соціуму на інтерпретовану реалію. Тобто автор твору є своєрідним вісником власної та групової реакцій на стан чи подію, що зображені ним на площині або у просторі.

Серед низки класичних жанрів мистецтва окремішне місце займає батальний жанр, який ілюструє безпосереднє поле битви, напружені моменти звитяги чи поразки, трагічні хвилини кінця життя, жахіття смерті та безглуздість руйнацій усього внаслідок війни, або ж свідчить про це опосередковано через фронтові артефакти: трофеї та інші предмети, що мають «свою історію» участі у війні. Такі твори особливо загострюють увагу на усвідомленні цінності життя, але водночас оспівують посвяту його задля здобуття перемоги над ворогом-чужинцем, який прийшов знищувати рідний